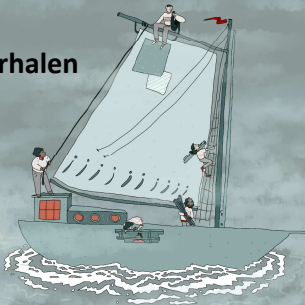

Homo Deus en andere toekomstverhalen

Dag 3

Petra Bolhuis & Theo Meereboer
Maieutiek 2019

www.maieutiek.nl

Wartoe zijn wij op aarde?

De vraag 'wartoe dit alles?' ontstaat rond de 17de eeuw, wanneer Leibnitz zich afvraagt waarom er iets is en niet niets. 'Omdat God het wil' is geen afdoend argument meer.

Eerst is er het overleven, dan godenwereld/God, en juist als de mens de top van zijn macht over de natuur bereikt komen de vragen op die de importantie van de mens in twijfel trekken; Waarom dit alles? Heeft het een begin en een einde? Is de natuur er wel voor ons? Wat is de zin van het bestaan? Wat komt er na de mens?

Maieutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Metafysisch of ondermaans?

Harari maar ook Gabriel, Dennett en Gray zijn denkers die zich –elk op hun manier– tegen de metafysica keren.

Maar al deze denkers zetten het betekenisverlenende, de geest, weer op de agenda.

Gray in Trouw september 2018,

Gabriel in Waarom de wereld niet bestaat,

Dennett in van Bacterie tot Bach (blz. 457 o.a.),

Harari met zijn vraagstelling aan het eind van het boek.

Maieutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Wie is die mens waarover we wel of niet optimistisch zijn?

Het verleden was misschien wel beter zegt Harari. (Blz. 186)

Bregman zegt; je hebt geen andere maatstaf dan een subjectieve; ik wil liever hier en nu leven dan in welke tijd ook. (uit de geschiedenis van de vooruitgang blz. 20)

Het is nog nooit met zoveel mensen zo goed gegaan in de zin van veiligheid, gezondheid, gelijkheid en scholing. (uit Rosling Feitenkennis)

Maieutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Wat is de rol van de natuur ?

Alle denkers van dit moment gaan uit van een vorm van het antropoceen en gaan ook uit van de menselijke maat.

Maar niet iedereen vindt dat wij de zorg voor de natuur voorop moeten stellen.

Natuurbehoud gaat, zonder dat dit wordt geëxpliciteerd, voornamelijk over een wereld waarin wij kunnen functioneren en over andere diersoorten die wij belangrijk vinden.

Maieutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Verskil in opvattingen over de rol van mens in de natuur

René ten Bos 1959 Hengelo, schrijver van o.a. *Dwalen in het antropoceen*, gaat uit van meer eenwording met de natuur. Hij gaat uit van bescheidenheid t.o.v. de maakbaarheid.

Peter Singer 1959 Australië, schrijver van o.a. *Animal liberation* is utilitarist en vindt ons schuldig als we niet dát doen dat het meeste bijdraagt aan het geluk van zoveel mogelijk mensen en de aarde.

Maieutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Bregman (1988) Het pessimisme betreft anderen

Het merkwaardige aan ons pessimisme is dat we het zelden op ons eigen leven toepassen. Als het daarover gaat, rekenen we op betere salarissen, langere levens en leukere vakanties. Persoonlijk voelen we ons steeds veiliger en zijn we optimistisch over onze persoonlijke financiële situatie. De overgrote meerderheid noemt zich gelukkig. Maar zodra het over de *nationale* toestand gaat, is de meerderheid buitengewoon pessimistisch.

Nederland spant de kroon. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau kenmerkt Nederland zich, meer dan enig ander land, door de 'met mij gaat het goed, met ons gaat het slecht'-mentaliteit. Nergens is de optimismekloof, kenmerkend voor alle westerse landen, zo groot als hier. Paul Dekker, onderzoeker bij het SCP, heeft het Nederlandse probleem treffend samengevat: 'Er is een aanhoudend gevoel van crisis en onbehagen. (...)

(Bregman De geschiedenis van de vooruitgang p. 275 e.v.)

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Ph. Blom (Hamburg 1970) Het pessimisme is daar waar het goed gaat

"In de eerste plaats: het gebrek aan toekomst betreft alleen de samenlevingen in het zogenaamde Westen, die veel te verliezen hebben.

Waarnemers in Zuid-Amerika, Azië en Afrika constateren dat de voormalige koloniale heersers treuren om het verlies van hun macht, terwijl vooral in Zuidoost-Azië nog steeds een onbezwaard gevoel van verandering in de lucht hangt en honderden miljoenen mensen verlost zijn van bittere armoede."

(Blom Wat op het spel staat p.20)

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Maakt het uit of je pessimistisch bent?

"Daarbij doemt het gevaar op dat de socioloog William Thomas al in 1928 heeft omschreven: 'Wanneer mensen situaties als werkelijk definiëren, hebben die situaties werkelijke gevolgen.'

Chagrijn is niet onschuldig" (Bregman p. 276)

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Algoritme of humanisme?

De wetenschap zet mensen neer als ingewikkelde data verwerkende organismen. Wanneer dat overgaat in het beschrijven van ons gedrag als S-R relaties (Lamme) ligt het algoritme voor de hand.

Wij kunnen zelf al die data niet goed bewerken en zeker niet bewust hanteren (babbelbox) dus van vrije keuze kan geen sprake zijn.

Algoritmen kunnen uitrekenen wat mensen zouden moeten doen én hoe we onszelf en elkaar zo ver krijgen dát we het doen.

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Ja algoritme

Het is al veel langer bekend dat mensen weinig inzicht hebben in waar ze op de lange termijn gelukkig van worden. (Klein in Geluksformule, Dan Gilbert; Why are we happy)

- Korte termijn vreugde wordt verkozen boven lange termijn vreugde.
- Ons uithoudingsvermogen om goede voornemens vast te houden is niet zo groot.
- We zijn te verleiden door allerlei propaganda en reclame.

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Ja Humanisme

Een algoritme kan alleen op basis van relaties die in het verleden zijn voorgekomen voorspellen hoe de toekomst er uit zal gaan zien. Verandering van doelstelling, visie en andere natale momenten zitten niet in het algoritme.

De vraag 'wie bepaalt het doel van het algoritme?' wordt niet beantwoord door het algoritme zelf.

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Liberalisme en humanisme

Ondanks alle wetenschappelijke bewijzen tegen de mogelijkheidsvoorwaarden van het liberalisme en humanisme, blijven veel wetenschappers een vorm van humanisme zien als de best mogelijke leefwijze.

Aan de andere kant zien we dat er vanuit diezelfde wetenschap een toenemende stroom van uitzonderingen tot stand komt op de autonome vrije redelijke mens.

o.a. de DSM-classificaties, hersenonderzoek enz.

Zoals 'de stress van schulden eet als pacman je hersenen op' (bron <https://www.human.nl/lees/2016/de-stress-van-schulden-vreet-als-pacman-je-hersenen-op.html>)

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Zorgelijke ontwikkelingen

"Zodra deze ketterse wetenschappelijke inzichten zich zullen vertalen naar alledaagse technieken, doodnormale activiteiten en economische structuren, zal dit dubbelspel echter steeds moeilijker vol te houden zijn en zullen wij – of onze erfgenamen – waarschijnlijk een gloednieuw pakket aan religieuze geloofsopvattingen en politieke instituties nodig hebben. Aan het begin van het derde millennium wordt het liberalisme niet bedreigd door het filosofische idee dat het individu niet bestaat, maar door concrete technologieën. Nog even en we worden geconfronteerd met een stortvloed aan extreem nuttige apparaten, werktuigen en structuren die geen rekening houden met de vrije wil van individuele mensen. Zullen de democratie, de vrije markt en de mensenrechten die vloedgolf overleven?" (H. 315)

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

De spijker en de hamer

- Dataverwerking is een manier om de werkelijkheid te beschrijven en is in die zin een narratief dat berust op feiten. Maar alles wat niet past in het narratief dreigt te verworden tot óf irrelevant óf **nog** niet te beschrijven als data.
- Als je zoekt naar dataverwerking, is dat wat je gaat vinden. Het is een gereedschap. Dat maakt dat de hele werkelijkheid eruit ziet als wel of niet met dat gereedschap te bewerken.

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

De mens en de machine

- De mens creëert data- verzamelende en verwerkende machines.
- Hij gaat zijn eigen brein/lijf in die termen beschrijven.
- Dan blijkt de rekenkracht in de machines vele malen groter dan die van de mens.
- Dan ontstaat de angst dat machines ons overbodig zullen maken. De mens, zegt het Dataïsme is niet het hoogste leefniveau.

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Het goede leven

- Van een kleine elite die in vrijheid mens kon worden (klassieke tijd) naar een massa die zichzelf mens kan voelen door vrij en autonoom zichzelf vorm te geven;
 - Opheffen van schaarste en belemmeringen,
 - Geluk nastreven,
 - Gezonde levensduur verlengen/eeuwig leven.En toen hadden zij alles....

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Homo Deus of almacht is ook niet alles

- Wat kunnen we weten?
- Wat mogen we hopen?
- Wat kunnen we doen?
- Deze vragen van Kant zijn samen te vatten in de vraag: Wie is de mens?
- We zijn het omvattende, richting gevende verhaal voorbij. God noch nut kunnen daarin leidend zijn.
- We worden ons bewust van de (negatieve) impact van ons handelen.

Maleutiek_Harari 2019 zomer_dag3

Natuur of cultuur?

- Er is een tijd geweest dat de mens zichzelf tegenover de natuur plaatste.
- Daarna werden we ons bewust dat we zelf ook evolutionaire wezens zijn en in onze cultuur de natuur imiteerden.
- Recentelijk zijn we echter zaken gaan veranderen en toevoegen aan de evolutie die de natuur zelf niet (meer) voortbrengt.

Maleutiek_Harani 2019 zomer_dag3

Impasse

- We hadden een geweldig narratief;
 - We gaan het noodlot, de schaarste en het lijden te lijf.
 - Alle mensen zijn in principe gelijk en dat gaan we verwerkelijken(geen rechts- of standsverschil)
- Maar nu komt dat verhaal aan het eind van zijn werking. (wegens succes!)
- We laten echter een verhaal pas los als we een ander goed verhaal hebben dat inspireert en dat verhaal is er nog niet.
- Algoritmes zijn een nadere invulling van gelijkheid en opheffen van het lijden, maar sluit menselijke waardigheid uit. Waarde is immers zonder equivalent (Kant).

Maleutiek_Harani 2019 zomer_dag3

Waarde en waardigheid

- Mutaties hebben gemaakt dat mensen een probleem zoekend brein hebben.
- Daaruit komt ook voort wat Arendt beschrijft als typisch menselijke eigenschappen;
 - Nataliteit (geboortelijkheid)
 - De mens als proces (het onvoorspelbare)
 - Pluraliteit (wij mensen zijn gelijk, in zoverre dat we allemaal verschillend zijn)

Maleutiek_Harani 2019 zomer_dag3